
August Keersmaekers, *Hendrik Conscience. De Muze en de Mammon*, Gent, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, 2009, 324 pp., ill., ISBN 9789072474810.

Aan erkentelijkheid tegenover 'de man die zijn volk leerde lezen' heeft het nooit ontbroken. Van bij zijn eerste literaire pogingen werd Hendrik Conscience (1812-1883) aangemoedigd met royale overheidssubsidies. Al snel volgden een regeringsopdracht en een reeks goedbetaalde en eervolle sinecures, die hem levenslang als het ware vrijstelden om romans en novellen te produceren. Zo kon men hem op het einde van zijn leven huldigen voor zijn 'honderdste boek', al had men wel wat moeten knoeien om aan dat rond getal te geraken. En nog voor zijn dood werd zijn standbeeld onthuld in zijn trotse vaderstad.

Antwerpen liet het daar niet bij. De herdenking van Conscience in zijn honderdste geboortjaar, 1912, legde een grondslag voor wat zou uitgroeien tot het AMVC-Letterenhuis van vandaag. De Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde, zoals ze toen nog heette, publiceerde toen een groots opgezette *Briefwisseling van, met en over H. Conscience uit de jaren 1837-1851*, door de Antwerpenaar Antoon Jacob. Ger Schmook, de conservator van het nog geen Letterenhuis hetende Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven, centreerde zijn baanbrekende studies over

de opbloei van het Nederlandstalige cultuurleven na 1830, rond de persoon van Conscience. Gilbert Degroote publiceerde 300 *Onuitgegeven en weinig bekende brieven van Hendrik Conscience*. Bij de honderdste verjaardag van zijn afsterven werd die in Antwerpen weer groots herdacht, met onder meer een prestigieuze kroniek door de opvolger van Schmook, Emiel Willekens: *Hendrik Conscience en zijn tijd*. En tussendooren daarna verscheen nog zoveel meer.

Aan die verheugende rijkdom aan studies heeft August Keersmaekers nu een uitschieter toegevoegd, waarvan hij zelf zegt: *“Het is een ‘zakelijk’ boek geworden, gewijd aan één aspect van een auteursleven: het is een geschiedenis van Conscience’s honoraria.”* G. Degroote en J. De Schuyter hadden al een boek kunnen wijden aan *Hendrik Conscience en zijn uitgevers*, omdat die laatste gelukkig hun papieren beter bijhielden dan de romancier. Keersmaekers heeft nu een exhaustief onderzoek gedaan naar het inkomen van de schrijver, boek per boek en editie per editie ervan. Naarmate zijn faam en de oplagen van zijn werken stegen, verhoogde ook zijn honorarium. Hij kreeg het dubbele van wat zijn tijdgenoten August en Renier Snieders ontvingen voor een roman van dezelfde omvang. Hoewel van de vele vertalingen van zijn werken alleen die in het Frans hem een vergoeding opbrachten, kon zijn gezin heel royaal leven. Toen hij arrondissementscommissaris van Kortrijk was deelde zijn dochter mee dat, op het bal van de West-Vlaamse gouverneur, zij en haar moeder de mooiste kleren droegen. Toen de vader twee jaar later conservator van de Koninklijke Musea van Schilder- en Beeldhouwkunst van België was geworden, *“kan men vermoeden dat de bruiloft [van de dochter] aan het gezin zowat een volle jaar wedde of zelfs meer heeft gekost”*. Maar Conscience’s Nederlandse tijdgenoten Jacob Van Lennep, Jan Cremer en Nicolaas Beets werden nog veel ruimer dan hij vergoed, en *“in meestal overgelijkbaar fraaiere*

banden/bandjes uitgegeven. Blijkbaar was de ‘leescultuur’ in het Noorden van de Nederlanden volkomen anders dan in Vlaanderen, waar Frans de ‘cultuurtaal’ was.”

Keersmaekers heeft aan zijn studie van Conscience’s mammon een boeiende schets van zijn familie en jeugd laten voorafgaan. Weten wij nu alles, na een eeuw intensief biografisch onderzoek? Historici zeggen nooit dat ze alles weten, dat ware een collectieve zelfmoord. En inderdaad, in de *ADV-N-Medelingen* van het eerste trimester 2010 lazen we zopas dat het Archief en documentatiecentrum voor het Vlaams-nationalisme in 2009 onverwacht het verloren geachte archief van Antoon Jacob verwierf, met daarin *“meer dan 700 brieven, akten en financiële stukken uit het persoonlijk archief van Conscience”*. Is de tijd niet gekomen voor een nieuwe biografie? Emiel Willekens schreef over zijn groot werk: *“Veel meer dan als eindpunt is deze Kroniek als een nieuw uitgangspunt bedoeld.”* Het ware toch mooi indien er in december 2012, tweehonderd jaar na de geboorte, een nieuwe biografie zou verschijnen als (voorlopig) eindpunt.

[Lode Wils]